

Megtelepedés falun — dilemmákkal

Vécke községközpont, két falu — Zsákod és Szállás — tartozik hozzá. Az idők folyamán hol ide, hol oda „dobálták”. Valaha Maros-Torda megye erdőszentgyörgyi járásához tartozott, majd Udvarhely megye keresztúri alsójáráshoz, 1950-ben Szeben tartományhoz teszik át Segesvár rajon keretében, de 1952—1956 között már a Magyar Autonóm Tartomány Erdőszentgyörgy rajonjában találjuk, majd 1956—1960-ban ismét Székelykeresztúr rajonközpont nyúl érte, 1968-ig Maros rajon perifériája, a jelenben Maros megye egyik legelhanyagoltabb községe. Az ide-oda tartozás következményeként állandóan cserélődtek a közigazgatási alkalmazottak, de változatlan maradt a fölöttes szervek véleménye, hogy Véckén nem érdemes különösebb befektetéseket eszközölni, mert holnap-holnapután úgymint más közigazgatási egységbe kerül.

A megyésítés után a lakosság sokat remélt, állandónak látta a község államigazgatási helyzetét. Lássuk tehát, mi történt az utóbbi évek során a három faluban.

Sikerült hozzávetőleges fölmérést végezni arra vonatkozólag, hogy milyen gazdasági és társadalmi kihatása lehet Véckén az RKP Központi Bizottsága határozatainak, amelyek a mezőgazdasági termelősövetkezetek tagjai életkörülményeinek a javítását, a termelőkedvet, az anyagi érdekelttség növelését szolgálták. A fölmérés örvendés és biztató: a munkaerőelváncorlás körülbelül 75—85 százalékkal csökken a közeli két-három évben, ugyanis a munkaerőelváncorlás főbb oka a nyugdíj, a gyermeksegély és az orvosi kezelés ingyenességének megoldatlansága volt. Máris foszladozni kezd az a hiedelem, mely szerint nemsokára teljesen kiöregednek és elnéptelenednek a falvak, s így az értelmiségieket sem rettentí vissza a végleges letelepedés gondolatától az elnéptelenedés következménye. Az RKP KB határozata máris érezteti erkölcsi kihatását az értelmiségre, amelyre a falvak megújításában nagy feladat hárul.

Érdemes e tekintetben szemügyre venni bizonyos demográfiai adatokat (a számok a község összlélekszámaához viszonyított százalékban kifejezett arányt mutatják):

	0—16 évesek	16—65 évesek	65 évtől fölfelé
Vécke	30,79	57,61	11,60
Zsákod	27,71	65,76	6,53
Szállás	33,01	55,89	11,10

Vécke	28/ha	25 százalék	a község	lakosságának	44,61%
Zsákod	40/ha	35,71	"	"	37,32%
Szállás	44/ha	39,28	"	"	18,07%

A nemek szerinti megoszlás:

Vécke	49,88 nő	50,12 férfi
Zsákod	49,45 "	50,55 "
Szállás	52,22 "	47,78 "

Ha már itt tartunk, hadd tegyük szóvá az elvándorlás, faluelhagyás kérdését is, százalékban kifejezve, mindegyik falu lélekszámaához viszonyítva:

Vécke	13,63 évente	Zsákod	7,60 évente	Szállás	6,19 évente
-------	--------------	--------	-------------	---------	-------------

A statisztikából kitűnik, hogy Szálláson legnagyobb a népszaporulat (legnagyobb a népsűrűség is), s ugyanakkor ezt a falut hagyja el a legkevesebb munkaerő, vagyis: ez biztosítja a község távlati munkaerőellátását s a lakosság szaporodását is. Az mtsz állóalapjának értéke az utóbbi négy esztendőben 383 ezer lejjel gyarapodott, annak ellenére, hogy a munkaerő száma 60,41 százalékkal csökkent. Ez a csökkenés egyre mélyebben érezteti hatását, hiszen a szántóterületnek mindössze 10 százalékát lehet géppel megművelni. Ugyancsak a község gazdasági helyzetének a következménye a kereskedelem és a közszolgáltatás hiánya is. Ebben a községben nincs cipőjavító, borbélyműhely, cukrászda, vendéglő, zöldség- és gyümölcsüzlet, kenyérfaragás. Egyetlen kisüzleten kívül semmi sincs, ami a lakosoknak napi szükségleteit kielégítené. A legnagyobb nehézség a tűzifa beszerzése.

A vázolt gazdasági helyzet közepette is Véckén az utóbbi 25 évben minden második ház újjáépült, a község saját erejéből bevezette a villanyt 1968-ban, továbbá művelődési otthon, két híd és egy orvosi rendelő épült lakosztállyal, valamint öt tantermes iskola is. Zsákodon hasonlóképpen új művelődési otthon és iskolát építettek, Szálláson szintén egy új hajlékot a közművelődésnek. Mindezt a község a lakosság önkéntes hozzájárulásából valósította meg, az értelmiségiek, különösképpen a tantestület kezdeményezése és szervező munkája révén. Véckén 1729 óta létezik iskola, de a közoktatás régebbi keletű. 1903-ban a hajdani épületet két új tanteremmel toldták meg, negyed évszázad múlva renoválták a régit. 1940—1945 között a nyolcosztályos iskolának három tanítója és 219 tanulója volt, az 1970—1971-es tanévben már 10 tanerő oktatott 164 gyereket. Zsákodon négy tanév alatt az iskolások száma 183-ról 86-ra csökkent!

Mindezt bevezetőként mondtam el, hogy az olvasó e rövid gazdasági, társadalmi és demográfiai leírásból tájékozódhasson egy olyan község helyzetéről, ahol az értelmiségiek kiállása, hivatástudata folytán szellemiekben és erkölcsi téren a gyarapodás felülmúlja más, gazdaságilag fejlettebb és civilizáltabb falvak szintjét.

Vécke összlakosságának csupán 2,53 százaléka értelmiségi, vagyis 50 személy; a helyi számítások szerint viszont minden állami alkalmazottat értelmiséginek vélnék, ha az illető „papír-munkát (is) végez”. Így például értelmiségi a milicista, a községi tisztviselő és a tanácselnök. Az értelmiségi „réteg” magvát azonban a tanügyben dolgozók alkotják, összesen 25 személy, akik közül csupán hárman dolgoznak képesítésüknél magasabb beosztásban.

Most pedig vizsgáljuk meg az értelmiségiek megtelepedésének arányait:

Helybeli	Ingázó	Albérletben lakók	Megtelepedett	Összesen
14	8	16	12	50
ebből tanerő:				
2	5	10	8	25

Ha elemezzük az ingázók helyzetét, a magyarázat az általános érvelés határárt nem töri át: családi kötöttség, előzetes lakhely stb. A három falu hozzájárulásából orvosi rendelőt és lakosztályt építettek, eddig ugyanis valamennyi orvos lakáshányra hivatkozva előbb-utóbb odébbállt. Az mtsz mérnöke nem szándékszik sátozt verni Véckén, inkább vállalja az ingázást. Az iskola titkárnője is naponta bejár Gyulakutáról; őt valóban családi körülményei nem engedik beköltözni Véckére. És a többi öt tanerő? Utazásuk naponta két órát vesz igénybe; összesen napi tíz óra megy hát kárba, amit pihenésre, gyermeknevelésre, önművelésre lehetne fordítani, s ennek az időráfordításnak kétségekívül hasznos társadalmi vetülete is volna. Persze, az ingázók ki vannak szolgáltatva az autóbuszok menetrendjének, amely szeszélyessége révén sok bajt okoz. Néhányan az ingázók közül a várakozást társadalmi munkára és órára való készülésre fordítják. Nem érdektelen a vélekedésük.

Hegedűs Margit, helyettes óvónő Zsákodon:

— Gyulakután lakunk. A férjem az ottani hőerőműnél dolgozik, és van három gyerekünk is. Érthető tehát, hogy ingázom.

Gálfalvi László, tanár Zsákodon:

— Erdőszentgyörgyön lakom, de az ingázás nem hátráltat munkámban; nőtlen vagyok, nem köt a család, tanári munkám mellett én vagyok a községi hazafias gárda parancsnoka, testnevelési szakirányító, valamint szakszervezeti csoportfelelős. Az ingázás okozta idővesztésedet olvasással, órára való fölkészüléssel egyenlítem ki. Zsákodon reménytelennek látom a helyzetet a tanulók létszámának aggasztó csökkenése miatt. Az történe, hogy én megtelepednék, és pár év múlva nem lenne kit tanítanom.

A tíz, albérletben lakó tanerő között van nőtlen és családos is. Valamennyiük véleménye sok vonatkozásban megegyezik. Egyik találkozási pont: ideiglenesnek tekintik jelenlegi munkahelyüket, szakvizsgák és fokozati vizsgák révén remélik más, nagyobb községbe vagy városba való áthelyezésüket, megkérdőjelezzik a tanulók létszámcsökkenése miatt az iskola jövőjét s egyben e falvak perspektíváját is. Szándékukat, amennyire lehetséges, igyekeznek nem népszerűsíteni. S ez érthető. De vannak olyanok, akik minden palástolás nélkül föltárják gondolataikat, s így e sorok írója az olvasó elé tárhatja őket; nem követ el indiszkréciót. Véleményük annál inkább mérvadó, mivel magában hordozza a letelepedést gátló okok némelyikét.

Deák Dénes, a zsákodi iskola igazgatója:

— 1959 óta lakom Zsákodon, a feleségem viszont szállási, és mint tanítónő ide kapta a kinevezését. Ittmaradásom további okai: mindkettő a tanügyben dolgozunk, nehezebb elmozdulni innen, két embernek egyszerre hol tudnak a tanügyben munkahelyet biztosítani? Annak viszont, hogy én máshová menjek, és a család maradjon, semmi értelme. Lemondtam az elköltözésről. Függetlenül attól, hogy a feleségem szomszédfalusi, úgy vélem, ránk éppen most van a legnagyobb szükség, amikor egyik napról a másikra szinte kiürülnek a tantermek, amikor mindenki arra gondol, hogy nem lesz kit tanítani. Véleményem szerint ez tőlünk, tanároktól, tanítóktól is függ, s talán eléggé sok vonatkozásban. Van egy kislányom, valahogyan az ő jövője, iskoláztatása is megoldódik. De ha elmegyünk innen, akkor az én kislánnyal is egyet csökken a tanulók létszáma. Hogy miért lakom albérletben, egy rozoga házban? Szinte hihetetlen az ok. Szálláson, feleségem szülőfalujában nem adnak építési engedélyt. Tehát építhetnénk Véckén, de az mtsz csak a tagoltnak biztosít telket. Így reménytelen minden építési szándék, továbbra is albérletben kell laknunk.

Néhány szót Deák Dénesről. Igazgatói teendői mellett zenét és alkotmánytant tanít, közben önkéntes művelődésiotthon-igazgató, a végrehajtó bizottság tagja, a pártbizottság bírótagja, a falusi mtsz-brigád propagandistája, a szakszervezet ellenőrző bizottságának elnöke, a gyámkollektíva, a tűzvédelmi bizottság tagja, néptanácsi képviselő, az iskola alapszervezetének titkárhelyettese. Társadalmi tevékenységében van viszont egy nem hivatalos, de humánus vonás is. Ő az, akihez a legnagyobb bizalommal fordulnak a falusiak, öregek és fiatalok egyaránt. Ő segít az embereknek eligazodni ügyes-bajos dolgaikban.

Dávid Rozália születésnő:

— Kolozsváron születtem. Apám korán elhagyta anyámat, akire három gyerek maradt. Árvaházban nőttünk fel. En Székelykeresztúrra kerültem, onnan Marosvásárhelyre, iskolába. Ide helyeztek az iskola elvégzése után. Szeretem a munkámat és a munkatársaimat. Egyetlen szakmai nehézségem, hogy az anyák többnyire eltiútkolják terhességüket, nem tudom őket idejében gondozásban részesíteni. Szabad időmben kötök, olvasok, tévét nézek. Minden vágyam, hogy visszakerüljek Kolozsvárra, anyámhoz. A fizetésem 1120 lej, kijövök belőle. A lakásért mindössze 60 lejt fizetek. (Dávid Rozália sorsa, egyáltalán az a tény, hogy széthullt családból került ki, s a társadalom nem hagyta elkallódní, bizonyos mértékben intés is.)

Nagy Imre magyar—román szakos tanár Véckén:

— Már főiskolás koromban tudtam, hogy falusi tanár lesz belőlem. Szeretem munkámat, amit bátran merek hivatásnak nevezni. Az V—VIII. osztályban tanítok, vezetem az irodalmi kört, amelynek 60 tagja van. Osztályfőnök vagyok, és megválasztottak sportelnöknek. Más iskolán kívüli munkát nem vállalok. Elvből. Mint tanár abban az esetben teszek legtöbbet, ha jól képzett, szellemileg és erkölcsileg épkezláb embereket nevelek. Tapasztalatból tudom, hogy az ember érdemlegesen nem végezhet egyidejűleg százféle munkát. Legalább annyit kell tanulnunk tanárként, mint diák korunkban. E felfogásom miatt gyakorta adódik szóváltásom illetékesekkel és illetéktelenekkel, de megéri. Beiratkoztam a kolozsvári egyetem magyar—francia szakára. Ha elvégzem, középiskolában szeretnék tanítani. Ezért nem szándékszom Véckén letelepedni. Egyébként jól érzem magam falun. Itt mindenkinek köszönhetek, és mindenki fogadja köszönésemet. Van kerékpárom, s ha az időm is úgy engedi, gyakran begurigázok Gyulakutára; néha Vásárhelyre is ellátogatok. Szeretném leszögezni: a vezetőségnek még sokat kell tennie ahhoz, hogy Vécke község maradjon. Még sok az önkényeskedés, a helyi utasítás, ami legtöbbször csupán szűk kör érdekét szolgálja. Továbbá: ha az ember dolgozik, elvárja, hogy munkáját elismerjék, nálunk azonban az a szokás, hogy vállrandítással vagy „kösz”-szel elintézik. Az értelmiségiek nagy nehézsége az étkezés. Ellátás egyszerűen nem is létezik. Szerencsénk van néhányunknak, hogy az egyik háznál kapunk főtt ételt. Persze, más problémák is adódnak. Erős kézilabda- és labdarúgócsapatunk van, illetve volt. Jöttünk—mentünk a megyei sportszerveknél, minket is vegyenek be a versenyzők sorába, de nem vettek tudomást rólunk.

Hozzátenném: Nagy Imre egyike a legdinamikusabb tanerőknek. Amióta Véckén tanít, színessé tette a tanári életet, no meg a tanulókat is. Bartók-napot szervezett, reggeltől estig tartó műsorral, amelyet fáklyás kirándulással zártak; hasonlóképpen emlékeztek meg Kodályról, Engelsről, Dózsáról; a figyelmet ráirányította a falu népművészetére, szavalókórust szervezett.

Szabadi Magdolna, magyar—román szakos tanárnő Véckén:

— 1970 szeptembere óta vagyok itt. Románt, természetrajzot és franciát tanítok, közben vállaltam az igazgatói beosztást is, s így én vagyok a pionírparancsnok. A férjemmel együtt jöttünk ide. Ő Gyulakután tisztviselő. Motorkerékpárral

ingázik, innen oda. Albérletben lakunk, a házbér 100 lej havonta, plusz a villany. Kénytelenek voltunk villanyrezsóval „fűteni“, ami havonta párszáz lejbe került. Mi is házhoz járunk kosztolni. Egyetlen szórakozásunk a táskarádió és a könyv. Nem mondom, szeretnénk Vásárhelyen lakni, hiszen ott a férjemnek saját háza van, de ez egyelőre reménytelen ügy. A közelebbi megoldás a Gyulakután való letelepedés, ahonnan majd ingázni fogok.

Ha törvényszerűnek vennénk a már általánosított formulát, miszerint az ember először ingázik, majd albérletbe költözik, és később megtelepedik, nem tennénk mást, mint téves fejtegetések malmára hajtánánk a vizet, ugyanis a fenti folyamat számtalan társadalmi és szubjektív tényező keresztmetszetének a vetülete. Sokan — sajnos — egy életen át az ingázást vagy az albérleti megoldást választják a városba-kerülés reményében, s szándékukon nem változtatnak soha, az objektív helyzet fölismerése ellenére sem.

Örvendek, hogy Véckén nyolc tanügyi dolgozó telepedett meg végérvényesen. Föl kell figyelnünk a megtelepedés okaira, valamint a megtelepedettek érvelésére, hiszen mást jelent megtelepedni Véckén, s megint mást például Gyergyó vagy Csík, a Bánság nagy falvaiban.

Lipsai Gyula tanító (tanári beosztásban tanít az V—VIII. osztályban):

— Harminchat éves vagyok, a feleségem az egészségügyben dolgozik, két lányunk van. 1966-ban házat vásároltunk, sok töprengés után. Falusi származású vagyok, mindig volt otthonom, s albérletben már nem tudtam elképzelni tovább az életünket. Nem számítunk máshová menni. Ha az ember bekapcsolódik a falu életébe, ha van saját háza és kertje, otthon érzi magát. És az önművelésnek sincs akadályja, bár igaz, nehéz itt könyvet vásárolni, de amikor városra járunk, erről sem feledkezünk meg. A filmet pótolja a tévé. Húsz árnyai kertem van, ahol terem zöldség és krumpli, telepítettem 568 tőke szőlőt is. Egyébként földrajzot, testnevelést és éneket tanítok. Feleségem védőnő és a gyógyszeráruda felelőse. Képesítése szerint általános egészségügyi nővér, posztjára mást helyeztek, papíron őt Gyulakutára osztották be, de Véckén dolgozik gyermekvédőnként. Pillanatnyilag ez a megoldás elfogadható, bár az illetékes szerveknek tisztázniuk kellene, miért akarnak olyan egészségügyi dolgozót Gyulakutára helyezni, aki falun jól érzi magát s már 12 éve ott dolgozik?

Birton Katalin, tanítónő:

— Hármasközségi vagyok. Szülőfalum nincs messze ide. Véckére jöttem férjhez, s itt is maradtam. Kezdetben vonakodtam a végleges megtelepedés gondolatától, de ma már örvendek sorsom ilyenyszerű alakulásának.

Losonczy Péter fizikát, vegytant, mezőgazdaságtant tanít Véckén:

— Én nyárádszentimrei vagyok, a feleségem tövisi. 16 éve élünk és dolgozunk itt. Megszerettem a községet, s talán ez is a magyarázata annak, hogy iskolai munkámon kívül még hét társadalmi beosztásban dolgozom. A feleségem szintén tanítónő. Két gyerekünk van, a saját házunkban lakunk. De nem a ház köt, amit bármikor el lehet adni és máshová költözni, hanem az a közösség, amelyben másfél évtizeden át dolgoztunk, s még valami: nem tudnám elképzelni az életemet városi tömbházban. Szeretem a természetet, a kertészkedést, földművelést, s erre 30 árnyai beltelkem és 6 ár kaszálóm lehetőséget ad. Így a szellemi és fizikai munka váltokozása is változatossá teszi napjainkat. Sok baj van a kerttel, de még több időt venne igénybe a beszerzés; itt a kereskedelem teljesen megfelelt az élelmiszerellátásról. Van néhány kecském és juhóm is, valamint saját autóm. Gyakran bekukkinthatunk Gyulakutára, Marosvásárhelyre. Amiért gazdálkodom is, nem vagyok tipikus „gazdálkodó-tanító“. 14 bel- és külföldi folyóiratot, újságot járatok, a

néhánszáz kötetnyi házi könyvtáram is nyújt némi lehetőséget az önművelésre. Aki civilizáltan akar élni, még egy kevésbé civilizált faluban is megteheti.

A megtelepedettek között van Ráduly János iskolaigazgató is, aki ide nősült, ő maga koronkai (Marosvásárhely mellett) születésű, beosztásainak se szeri, se száma, többek között helyettes párttitkár, művelődési-otthon-igazgató.

— A ház, amelyben lakunk, a feleségem anyjáié, már rossz állapotban van, de nekem sosem volt célom a házépítés; talán később, miután kikristályosodik megtelepedésünk kérdése. Én meg volnék elégedve, a feleségem is ragaszkodik Véckéhez, de gyermekünk szempontjából bizony más környezetre és körülményekre volna szükség. Itt bármilyen erőfeszítés révén sem lehet megteremteni azokat a nevelési feltételeket, amelyeket a város biztosít, nem is beszélve az iskoláztatás lehetőségeiről. Ez az egyetlen kérdés tart vissza a megtelepedéstől, de nem lehetetlen, hogy itt maradjunk. Már megszoktam munkahelyemet, igaz, az igazgatóskodásnál jobban szeretem a tanári munkát, de ezt a teendőt is el kell valakinek látnia. Vettünk rádiót, tévét, de a sok gyűlés és iskolán kívüli munka lefoglalja minden szabad időmet, heti 60—70 órát dolgozom.

A falun élő értelmiségiek külön kategóriáját alkotják a helybéli születésűek, akiknek mondhatni „könnyebb falun ragadni“, mégis sokak esetében az otthonmaradás bizony érdem, erkölcsi kvalitás. Ebbe a csoportba tartozik Birton Árpád, a néptanács titkára:

— Itthon maradni ma már közügy, de mint minden közügyi ténykedésnek, az én itthonmaradásomnak is vannak személyi indítékai. Az első az a szeretet, amely szülőfalumhoz kapcsol. Katonáság után hazakerültem, a néptanácsnál kaptam munkát, s itt kellett rádöbbenem, hogy a megyei szervek nem törekednek a kis települések megerősítésére. Ezzel magyarázható, hogy itt 1952-ig semmi sem épült, s amit azóta megvalósítottunk, a három falu hozzájárulásának az eredménye. Többször nyílt alkalmam városra kerülni, magasabb beosztásba, de tisztviselőként, hivatalnokként mit segíthettem volna falumon? A bátyám Segesváron dolgozik, sokszor hívott... Nem mentem. Tudom, többet is tehattünk volna községünkért, de aki nem ismeri a közigazgatás belső bürokráciáját, el sem tudja képzelni, hogy még egy kő megmozdítása is milyen intézkedés- és átiratsorozatot igényel. Nem könnyű eligazodni a falusiak lélektanában sem. A falusi ember nem mindig fogadja szívesen az újat, de megszületése után örvend neki. Így volt a villany bevezetésével, a művelődési otthonok építésével is. De sikerült, s meggyőződésem, hogy mivel a községi néptanácsok hatásköre bővült, ezután még többet tudunk valóra váltani elképzeléseinkből. Ami három fiam jövőjét illeti, szeretném taníttatni őket, abban a reményben, hogy visszatérnek Véckére.

A vélekedések, érvelések után most pedig elemezzük a végleges megtelepedést negatívan befolyásoló és az elvándorlást serkentő tényezők összefüggését. Akik gyakrabban járnak falun, tudják, hogy az áruellátás a városinál gyengébb, s ez hatványozottan érvényes Véckére. A vásárlást az is megnehezíti, hogy bizonyos árucikkeket csak termények ellenében árúsítanak. Ez alól általában mentesek az értelmiségiek, de mert az üzleteknek felvásárlási tervük van, az eladó azt szolgálja ki, akitől ő is kap termékeket, ezek pedig a gazdálkodók.

Véckén már ritka az a ház, ahol kenyeret sütnek. A parasztság java része a közeli munkásközpontokban vagy városban szerzi be a legszükségesebb élelmiszert. Az értelmiségiek is erre a megoldásra kényszerülnek, mert a gyulakútai szövetkezet nem küld kenyeret Véckére. Egy kenyér ára 6,40 lej, Gyulakutáig (és vissza) az autóbusszjegy 10 lej, tehát egy kenyér 16,40 lejbe kerül. Hasonló a helyzet majdnem minden élelmiszer és más áruféleség beszerzésével.

Az elején azt írtam, hogy Véckén majdnem minden második ház új. Ez igaz, mégis ellentmondás e kérdésben; mi a legális eljárást követtük, de ha a lakosság is legálisan járt volna el, akkor ráomolhatott volna a ház. Sokan veszik feketén az épületfát. Ismeretes a számítás, amely szerint egy ház átlag 100 év alatt „amortizálódik“. Erre Véckén hamarabb kerül sor, újrahaznosítják a lebontásból eredő épületfát is, emiatt az alig két évtizedes házak már rogyadoznak.

Az mtsz rendelkezik a gazdasági tényezők fölött, a néptanács hatásköre viszont a községrendészetre, az önkéntes adó felhasználására és ehhez hasonló ügyviteli kérdések intézésére korlátozódik. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ahány ház, annyi szokás. Gyergyószárhegyen például a néptanács előnyös feltételek mellett telket és építőanyagot is biztosít az értelmiségieknek; ennek eredményeként a községben mindössze két ingázó értelmiségi van, a többiek megtelepedtek. Véckén ellenben az időszaki munkások, a városom dolgozó fiatalok vagy a traktorosok, gépészek, erdészek, egyszóval az állami alkalmazottak mintegy 72,18 százaléka szeretne megtelepedni, de mert nem tagjai az mtsz-nek, nem kapnak telket építésre. Például: a magasfeszültségű vezetéken dolgozó 43 fiatalember közül 38 szívesen építene szülőfalujában, de erre nincs lehetősége, ezért máshol telepszik meg.

A szolgáltatási hálózatra jellemző, hogy a szabóságon kívül más műhely nem létezik. Ezért a kisipari szövetkezet a felelős, melynek a vezetősége Gyulakután székel, de meggondolkoztató, hogy a megyei szervek sem figyeltek föl erre a kérdésre, s a kérvényeket nem vették tudomásul. 1967-ben Véckén még 28 kisiparos dolgozott!

Anyagi téren ki-ki a maga módján igyekszik könnyíteni a hétköznapi gondjain: kertészkedéssel és állattartással, amint már láttuk, ehhez viszont területre van szükség, s akinek van, rég vásárolta. De mihez kezdjenek a fiatal tanárok, tanítók, akik nemrég kerültek oda? A község mindössze 49 ár területet tud biztosítani az értelmiségieknek háztáji megművelésre.

Ezzel szemben vessünk egy pillantást a tanügyi dolgozók tevékenységére. Az 1969/70-es tanévben községi szinten 44 gyermek végezte el a VIII. osztályt, s amint Ráduly János iskolaigazgató tájékoztatót, közülük 31-en folytatják tanulmányaikat. (Az 1970/71-es tanévben a végzősök száma már csupán 38!) Vécke közművelődési tevékenységéről egyetlen adat: 1970-ben 180 rendezvényt szervezett a tantestület, melyeken 15 172 személy vett részt. Ezzel párhuzamosan saját kezdeményezésükre és saját hozzájárulásukból az iskolákat olyan didaktikai eszközökkel, szemléltető tárgyakkal és audio-vizuális felszereléssel látták el, hogy Vécke versenyezhet Maros megye bármelyik más községi iskolájával.

Valamennyi tanár és tanító túlzottan igénybe van véve, nem egy személy kilenc bizottságnak is tagja, más pedig tizenegyfélé munkáért felel. Féltő, hogy felaprózik az emberi munka, és nem lesz egységes a falu életének szervezése, ügyeinek megoldása. Nos, ez a magyarázata annak, hogy egy tanerő (átlag) időben 2,75-ször többet dolgozik az iskolán kívül, mint amennyit az iskolában. Érdekes összefüggésre kell rávilágítanunk: az iskolán kívüli teendőkből azok vállalnak leg-többet, akik megtelepedtek. S ebben az esetben nemcsak időről van szó, hanem az értelmiségi életének és a falu hétköznapijainak összefonódásáról.

Nem tekinthetünk el a könyv- és sajtóterjesztéstől sem. A tanárok, tanítók anyagi helyzetében, családi állapotában lényeges eltérések mutatkoznak, mégis valamennyi tanügyi dolgozó, egészségügyi alkalmazott és néptanácsi beosztott otthonában szép számmal találunk értékes szépirodalmi, tudományos és szakkönyveket. Csiszér Erzsébet községi könyvtárosnő statisztikája szerint a könyvtár 5380 kötettel rendelkezik, amelyből magyar nyelvű a nagyobb rész, mégis egy lakosra

számítva két kötet sem jut. Nincs magyar nyelvű gyermekirodalmuk, az illetékes fórumok nem tesznek eleget könyvigénylésüknek. Az olvasók száma 300, az olvasott könyveké 1600—1700 évente. Az eredmény messze fölülmúlja az országos átlagot! A könyvtárosnő egyszemélyben takarítónő, favágó is; 4 gyereke van, s naponta 9—13 és 16—21 óráig tart nyitva. Véckén minden négy lakosra egy sajtótermék jut. Ez az arány is jobb az országos átlagnál, de megdöbbentő, hogy az iskola könyvtárának (és néhány néptanácsi alkalmazottnak) egyetlen sajtótermék sem jár. A rádió- és tévékészülékek száma a lakossághoz viszonyítva nem nagy, de állandó növekedést mutat. Helyesebben: sokkal több készülék van, de a hibásakat kijelentették, nincs, aki megjavítsa.

Látszólag sok fölöslegesnek vélhető adatot, gondolatot tártam föl, de véleményem szerint valamennyire szükség volt, hogy érzékeltethessem azokat az ok-okozati összefüggéseket, amelyekről függ végső fokon, hogy az értelmiségiek megtelepednek-e vagy sem a faluban.

Bartis Ferenc

Kabán József: Levelek és vízcseppek

